

**NOTULEN van de Buitengewone Algemene Vergadering
van de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie,
gehouden op Zaterdag, 12 Januari 1952 in het
Gebouw van Kunsten en Wetenschappen te Utrecht.**

De Voorzitter, Mr.P.J.Oud, opent de vergadering en heet de aanwezigen welkom.

Deze vergadering is van een ander soort dan de gewone Algemene Vergaderingen en is bijeengeroepen voor een zeer speciaal doel nl. het definitief vaststellen van de kandidatenlijsten voor de a.s. verkiezing van leden van de Tweede Kamer. Hieraan is een uitvoerig voorbereidend werk voorafgegaan, dat culmineerde in twee vergaderingen van de Verkiezingsraad. Het resultaat van deze beraadslagingen in de Verkiezingsraad is aan de Afdelingen en Centrales vertrouwelijk ter kennis gebracht. Het is nu de taak van deze vergadering zich uit te spreken, of zij zich met het resultaat kan verenigen, of dat zij daarin nog veranderingen wil zien aangebracht. Spreker wil de vergadering op het hart drukken, dat al dit werk van zeer vertrouwelijke aard is. Tot nog toe is niet gebleken, dat hiervan iets in de pers is doorgedrongen. Spreker vraagt de vergadering er voor zorg te dragen, dat ook van het in deze vergadering besprokene, niets anders in de pers komt, dan wat het Hoofdbestuur meent officieel als resultaat te moeten mededelen.

Spreker wil zijn openingswoord niet eindigen, alvorens een persoonlijk woord tot de heer Wendelaar te richten. De heer Wendelaar heeft nl. op 1 Januari jl. zijn 70ste verjaardag gevierd. Spreker is verheugd in deze vergadering de heer Wendelaar zeer hartelijk met het bereiken van deze leeftijd geluk te kunnen wensen. In de heer Wendelaar heeft de Partij een zeer gewaardeerd lid van de fractie in de Eerste Kamer. De Voorzitter spreekt namens de gehele vergadering de wens uit, dat de heer Wendelaar met dezelfde opgewektheid en hetzelfde enthousiasme het werk voor onze liberale zaak in de Eerste Kamer en ook elders in de Partij zal kunnen blijven verrichten. (applaus).

De heer Wendelaar dankt de Voorzitter voor zijn vriendelijke woorden en de vergadering voor haar applaus, waarmee zij de woorden van de Voorzitter heeft ondersteund.

Spreker dankt ook die partijgenoten en Afdelingen, welke op deze dag van hun belangstelling hebben doen blijken, het Hoofdbestuur voor het prachtige bloemstuk, en de Redactie van het Weekblad voor het aan hem gewijde artikel.

De Voorzitter zegt op zijn 65ste verjaardag ook veel blijken van belangstelling te hebben ontvangen en hij stelt er prijs op om allen daarvoor hartelijk te bedanken. Deze blijken van belangstelling hebben bevestigd, dat er in de vier jaar, dat de Partij bestaat, een zeer sterke band tussen hem en de Partij is ontstaan, waarvoor spreker zeer erkentelijk en dankbaar is.

Thans stelt de Voorzitter aan de orde punt 2 van de Agenda:

Verslag van de Commissie voor de Notulen van de jaarlijkse Algemene Vergadering van 16 en 17 Maart 1951 te Utrecht.

De heer Mr. J. A. Overwater (Gorinchem) brengt namens de Notulencommissie dit verslag uit:

" De Notulencommissie heeft met de grootste waardering kennis genomen van het ontwerp, dat haar werd toegezonden. Behoudens een paar opmerkingen en een enkele aanmerking kan de commissie zich met deze notulen verenigen. Wij hebben mededeling gekregen, dat er rekening is gehouden met onze opmerkingen en daarom adviseert de commissie deze vergadering de notulen goed te keuren."

De vergadering verklaart zich hiermede accoord en de Voorzitter dankt de Notulencommissie voor het nakijken van de notulen en het Secretariaat voor de getrouwe wijze, waarop het verhandelde in de notulen is weergegeven.

Aan de orde is punt 3 van de Agenda: Benoeming van de Notulencommissie voor de Buitengewone Algemene Vergadering van 12 Januari 1952.

De Voorzitter stelt voor in deze Commissie te benoemen:
Mevrouw M. van Leeuwen-Hetterschij te Rotterdam,
J. D. Sellink te Winterswijk,
Ir. H. J. Witteveen te Drachten.

De vergadering kan zich met dit voorstel verenigen, zodat aldus wordt besloten.

Aan de orde is punt 4 van de Agenda: Bespreking van het Besluit van de Verkiezingsraad van 8 December 1951 en definitieve vaststelling van de door de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie in te dienen kandidatenlijsten voor de in 1952 te houden periodieke verkiezing van leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

De Voorzitter stelt voor over dit besluit eerst algemene beschouwingen te houden en het daarna punt voor punt te bespreken.

De heer J. H. van der Burg (Amersfoort) wil het woord voeren in de eerste plaats namens de Afdeling Amersfoort en in de tweede plaats als kandidaat op een van de lijsten. In de Afdeling Amersfoort en ook bij spreker is steeds de vraag naar voren gekomen, waarom men moet vasthouden aan één algemene lijst van 10 kandidaten, een roulerende lijst van 3 kandidaten en regionale lijsten. Als het getij verloopt moet men de bakens verzetten. Bij een goede propaganda kan het aantal Kamerleden worden opgevoerd. Wanneer het besluit valt, dat het aantal Kamerleden komt op 150, acht spreker een lijst van 10 kandidaten voor de kopgroep te weinig. Volgens spreker zou dit aantal 20 - 25 moeten bedragen.

Spreker heeft over zijn eigen kandidaatstelling gecorrespondeerd met de Secretaris van het Hoofdbestuur en naar voren gebracht, dat het de Afdeling Amersfoort speet, dat zijn naam alleen voorkomt als no. 15 op de lijst in de kieskring Utrecht. Het heeft spreker bijzonder bevreemd, dat hij eigenlijk slechts op één lijst gekomen is. Iemand van de Verkiezings-

raad heeft hem medegedeeld, dat de oorzaak in de onbekendheid met zijn persoon was gelegen. Sprekers huis heeft vóór en tijdens de oorlog steeds voor de jongelui van de Bond van Jong-Liberalen opengestaan. In de oorlog werd er vaak illegaal vergaderd. Verder heeft spreker een grote reeks van jaren geijverd voor de bevordering van de lichamelijke opvoeding van het Nederlandse volk, zodat hij in die kringen zeer bekend is. Spreker spreekt niet voor zichzelf, maar het is zijn grote gemeenschapszin en zijn liefde voor het Nederlandse volk, die hem bewegen te trachten door zijn candidatuur de liberale en de Nederlandse zaak te bevorderen. Spreker heeft een grote ervaring op het gebied van het onderwijs, van het belastingwezen en van sociaaleconomische problemen. Hij heeft zich candidaat laten stellen, hoewel hij er een goede functie voor zou moeten opgeven en er dus niet beter van zou worden.

De heer Ir.W.A.de Bakker (Vlaardingen) stelt namens de Afdeling Vlaardingen de vraag, waarom Minister Stikker nergens op de kandidatenlijsten voorkomt en waarom Mr.Bloembergen geheel van het toneel is verdwenen. Dit is een concrete vraag, waarop de Afdeling gaarne een concreet en positief antwoord zou ontvangen.

De heer A.G.Crèvecoeur (Voorburg) deelt mede, dat het de Afdeling Voorburg is opgevallen, dat op de kandidatenlijsten de eerste 10 personen vrijwel algemeen bekende personen zijn, van wie de meesten reeds zitting hebben in de Tweede Kamer. Aan de andere kant heeft men echter de wens uitgesproken, dat er ook eens jong bloed in de Kamer moet komen. Het is een lastige zaak om lijsten dusdanig samen te stellen, dat een ieder zijn zin krijgt. In de afgelopen jaren heeft er zich in de Partij helaas een zekere oppositie ontwikkeld. Nu is de vraag: Zijn een of meer van deze tot de z.g.oppositie behorende personen, die nog lid zijn, dus meer speciaal die mensen, die wel liberaal voelen, maar niet geheel accoord konden gaan met de beslissing van de Partij inzake het Indische beleid, naar voren gebracht op een van de lijsten?

De Voorzitter, de sprekers beantwoordend, merkt op: de heer van der Burg heeft een speciale vraag gesteld nl. waarom maken wij geen kopgroep van 20 - 25 kandidaten? De heer van der Burg meent af te leiden uit de wijze, waarop de lijst is samengesteld, dat wij niet zouden verwachten vooruit te gaan. Spreker ziet de verkiezingen echter met groot vertrouwen tegemoet. Er is zeker reden om te mogen hopen op enige versterking van de fractie. Bij de evenredige vertegenwoordiging gaat het slechts om enkele zetels, maar wij hebben vertrouwen, dat wij sterker zullen terugkeren. Wij hebben rekening gehouden met de mogelijkheid, dat het aantal Kamerleden tot 150 wordt uitgebreid en dat na de verkiezingen op de oude lijsten alsnog vier, vijf of zes nieuwe leden zouden worden aangewezen. De heer van der Burg vergist zich als hij denkt, dat men een kopgroep zou kunnen maken van 20 - 25 kandidaten. Er mogen nl. niet meer dan 20 namen op de lijsten voorkomen en omdat wij aan dit aantal zijn gebonden, hebben wij de kopgroep kleiner moeten maken. Als wij een kopgroep zouden maken van 20, betekent dit dat de gehele lijst uit de kopgroep zou bestaan. Dan zouden in de 18 kieskringen 20 dezelfde namen worden ingediend. Dit zou te weinig zijn,

omdat er dan geen mogelijkheid zou zijn voor vervanging en er aan de lijsten geen regionale kandidaten toegevoegd zouden kunnen worden. De opzet is geweest, dat wij de eerste 10 plaatsen op alle lijsten bestemmen voor dezelfde 10 personen. Dat is nog niet genoeg, wanneer de Kamer zou worden uitgebreid of zelfs wanneer de Kamer zo blijft en wij krijgen meer dan 10 zetels. Daarom hebben wij de volgende drie plaatsen in twee groepen ingedeeld, waardoor de mogelijkheid bestaat, dat deze plaatsen in de ene helft van het land door andere personen worden bezet dan in de andere helft. Wij zouden hiermede dus tot en met plaats 13 een totaal hebben van 16 kandidaten. Nu heeft de Verkiezingsraad voorgesteld om plaats 11 op alle lijsten door dezelfde persoon te doen innemen. Het totaal van de kopgroep van 16 wordt hierdoor teruggebracht op 15. Hiermede hebben wij de samenstelling van de fractie ongeveer in de hand. Dit is van belang, omdat in onze Kamerfractie allerlei aspecten tot hun recht moeten komen. Wij kunnen geen fractie hebben, die alleen bestaat uit advocaten, landbouwers of onderwijzers. Er moet variatie zijn en deze kan alleen bereikt worden, wanneer de kopgroep door de Algemene Vergadering overeenkomstig het voorstel van de Verkiezingsraad wordt vastgesteld.

Er blijven dus nog over de laatste plaatsen 14 tot en met 20, die door iedere kieskring naar eigen inzicht kunnen worden ingevuld, met de namen van personen, die men regionaal de beste vindt. Er is in de vergadering van de Verkiezingsraad wel verschil van mening geweest, wie tot de kopgroep moesten behoren en wie op de volgende plaatsen moeten worden gezet, maar men heeft op eenvoudige democratische wijze door een groot aantal stemmingen uitgemaakt, hoe de lijsten het beste kunnen worden samengesteld. In de vergaderingen van de Verkiezingsraad is gebleken, dat de heer van der Burg in de Partij niet genoeg bekend is geweest, maar nu hebben wij het voordeel, dat deze vergadering de heer van der Burg wel kent.

De heer den Bakker heeft twee vragen gesteld; De eerste was: waarom de heer Stikker niet op de lijsten voorkomt. Het antwoord is, dat de heer Stikker zich geen kandidaat heeft willen laten stellen voor de Tweede Kamer, waarvan hij ook nooit lid is geweest.

De tweede vraag betrof de candidatuur van de heer Bloembergen. De Verkiezingsraad heeft na verschillende stemmingen beslist de heer Bloembergen niet kandidaat te stellen op een van de eerste dertien plaatsen van de lijsten.

Persoonlijk heeft spreker zeer betreurd, dat de heer Bloembergen niet op een van de hogere plaatsen van de lijst voorkomt, maar dat is een besluit van de Verkiezingsraad. De Algemene Vergadering heeft echter alsnog het recht met een 2/3 meerderheid van stemmen hierin verandering te brengen. Het besluit van de Verkiezingsraad betekent geen diskwalificatie van de heer Bloembergen, maar er is in de Partij nu eenmaal een groot aantal mensen die geschikt zijn voor het lidmaatschap van de Tweede Kamer en men moet de kandidaten tegen elkaar afwegen. Tenslotte wordt het laatste woord door de Algemene Vergadering gesproken.

De vraag van de heer Crèvecoeur ligt in hetzelfde vlak. Hij heeft er zich nl. over verwonderd, dat op de lijsten in de kopgroep voornamelijk slechts zittende Kamerleden voorkomen. Dat is zo, doch met uitzondering van een. Dit is ook niet verwonderlijk, aangezien de Partij de zittende leden aan het werk

heeft gezien. Wanneer een zittend lid niet gecandideerd wordt, terwijl hij zich wel bereid heeft verklaard, zal de Partij menen, dat daar zeer ernstige redenen voor zijn. Men zal het er over eens zijn, dat het iets anders is of iemand, die nog geen Kamerlid geweest is, niet op de kandidatenlijsten komt, dan dat iemand, die al een aantal jaren Kamerlid is geweest, niet weer wordt gecandideerd.

Verder heeft de heer Crèvecoeur gepleit voor jong bloed in de Kamer. Spreker is dit volkomen met hem eens. No. 10 op onze kandidatenlijsten, Mevrouw Stoffels-van Haften, is echter nog jong. Spreker had inderdaad gaarne nog meer jong bloed in de Kamer gezien, maar de Verkiezingsraad heeft anders beslist en daar moet men zich als goed democraat bij neerleggen.

De heer Crèvecoeur heeft het woord "oppositie" gebruikt, een woord dat van buitenaf, zoals b.v. in de Vaderlandse Kring en Burgerrecht, gaarne wordt geventileerd. Laten wij dat woord toch niet gebruiken. Er wordt vaak op gezinspeeld, dat de rechtse oppositie in de Partij niet aan het woord komt. In Burgerrecht werd onlangs een vergelijking gemaakt met de linkse oppositie in de Partij van de Arbeid. Daarin werd gezegd, dat het grote verschil tussen de Partij van de Arbeid en de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie is, dat in eerstgenoemde partij de linkse oppositie wel aan het woord komt, maar in de V.V.D. de rechtse niet. Er is echter geen rechtse oppositie in onze Partij. In het wezen van de zaak van het Indië-beleid waren wij het in de Partij eigenlijk volkomen eens. Toen dit Indië-beleid uiteindelijk misliep, was het enige punt dat ons verdeeld hield, het besluit van de Kamerfractie om vóór de Souvereiniteitsoverdracht te stemmen. De Regering stelde ons voor een afschuwelijke beslissing; wij stonden voor deze vraag: waarvan zouden nadeliger gevolgen te verwachten zijn, van het aanvaarden of het afwijzen van de Souvereiniteitsoverdracht. Wij V.V.D.-ers in de Eerste en Tweede Kamer hebben, alles afwegende, gemeend, dat de gevolgen van het verwerpen nog ernstiger zouden zijn dan de gevolgen van het aanvaarden. Op deze grond hebben de fracties vóór het wetsontwerp gestemd. Er is herhaaldelijk in de Partij over gesproken en niemand zal kunnen zeggen, dat zij, die over het Indië-beleid anders dachten, niet de gelegenheid hebben gehad aan het woord te komen. Laten wij nu over het Indië-beleid maar onder elkaar niet teveel meer praten. Laten wij liever zeggen: wij zijn practisch als Partij bij elkaar gebleven. Enkel en alleen hebben de Partij verlaten, maar laten wij thans onder alles een streep zetten en het oog richten naar de toekomst. Er is niemand geweest, die gezegd heeft, dat bepaalde leden van de Partij van de kandidatenlijsten geweerd zouden moeten worden, omdat zij tot de oppositie behoorden. Hiervan is geen sprake geweest, ook niet in de Verkiezingsraad. Wij hebben twee vergaderingen gewijd aan de samenstelling van de lijsten en wij moeten nu het resultaat hiervan bespreken.

De heer A.G. Crèvecoeur (Voorburg) antwoordt, dat het geenszins zijn bedoeling was een onaangename geluid te laten horen, want als iemand het met de beslissing inzake de Souvereiniteitsoverdracht eens is geweest, dan was hij het. Het ging bij spreker alleen om de vraag, of één van de leden van de oppositie op de lijsten voorkomt. Hij is al bevredigd, want hij heeft gehoord, dat no. 12 in de Oostgroep hiertoe behoort. Hij gebruikt het woord oppositie als een korte omschrijving, maar neemt dit woord gaarne terug.

De Voorzitter sluit hiermede de Algemene Beschouwingen over de samenstelling van de kandidatenlijsten.

Thans wordt besproken punt a van het Besluit van de Verkiezingsraad:

a. De kieskringen 's-Hertogenbosch en Maastricht zullen worden gecombineerd, zodat in die kieskringen een gelijkluidende lijst zal worden ingediend. In alle overige kieskringen zullen afzonderlijke lijsten van kandidaten worden ingediend.

De vergadering kan zich hiermede verenigen.

Vervolgens stelt de Voorzitter aan de orde punt b van het besluit van de Verkiezingsraad, luidende:

b. Op alle lijsten zal de eerste plaats worden ingenomen door Mr. P. J. Oud.

De Voorzitter zegt: indien iemand over dit punt het woord zou willen voeren, zal ik gaarne de leiding van de vergadering aan een van de andere leden van het Hoofdbestuur overdragen, teneinde de vergadering gelegenheid te geven in volkomen vrijheid te spreken.

Aangezien geen der aanwezigen het woord verlangt, wordt punt B van het besluit zonder discussie en stemming aanvaard (applaus).

De Voorzitter dankt zeer voor het vertrouwen, dat de vergadering blijkens deze beslissing wederom in hem heeft willen stellen.

Thans is aan de orde punt c van het besluit van de Verkiezingsraad, luidende:

c. Op de plaatsen 2 tot en met 10 zullen op elke lijst dezelfde negen kandidaten geplaatst worden, echter in wisselende volgorde.

De Voorzitter vraagt of de vergadering zich, los van de namen, kan verenigen met dit principiële besluit.

De heer F. Faber (Assen) zou gaarne voorstellen de nrs. 2 tot en met 10 te wijzigen in 2 tot en met 11.

De Voorzitter antwoordt, dat dit vanzelf aan de orde komt, wanneer over de verschillende namen gesproken wordt. Kan de Algemene Vergadering zich met de verschillende namen, zoals de Verkiezingsraad die heeft voorgedragen, verenigen, dan wordt hetzelfde bereikt, want de heer Wisselink is in beide groepen no. 11, maar zou de Vergadering anders besluiten en op plaats 11 in beide groepen verschillende namen plaatsen, dan wordt de beslissing anders.

Hierna wordt punt c aanvaard en komt aan de orde punt d, luidende:

d. Voor de plaatsen 11, 12, en 13 zullen de kieskringen gesplitst worden in twee groepen en in ieder van deze beide groepen zullen deze plaatsen bezet worden door dezelfde personen in dezelfde volgorde.

De eerste groep bestaat uit de kieskringen Den Helder, Amsterdam, Haarlem, Utrecht, Leiden, 's-Gravenhage, Rotterdam en Middelburg.

De tweede groep bestaat uit de kieskringen Leeuwarden, Groningen, Assen, Zwolle, Arnhem, Nijmegen, Dordrecht, Tilburg, 's-Hertogenbosch en Maastricht.

De vergadering heeft tegen punt d van het besluit van de Verkiezingsraad geen bezwaar.

Thans is aan de orde het belangrijkste werk van de vergadering, nl. punt e Bespreking van het besluit van de Verkiezingsraad betreffende de samenstelling van de lijsten, in de verschillende kieskringen in te dienen.

Besproken wordt allereerst de samenstelling van de gelijkluidende lijst in de kieskringen 's-Hertogenbosch en Maastricht

Drs. A. H. van Rij (Breda) stelt voor in de kieskringen 's-Hertogenbosch, Maastricht en Tilburg de heer Cornelissen op de tweede plaats te zetten, omdat hij hier algemene bekendheid geniet.

De Voorzitter antwoordt, dat de Verkiezingsraad van oordeel was, dat in het algemeen de lijst er uitdrukking aan moest geven, dat de heer Korthals de tweede man van de fractie is en de vervanger van de voorzitter. Er is wel eens een speciale reden b.v. in Amsterdam en in Drenthe om dit te veranderen, maar spreker is van mening, dat er in de kieskringen 's-Hertogenbosch, Maastricht en Tilburg geen dringende redenen zijn, om hier van af te wijken. In deze uitgebreide kieskringen geniet de heer Cornelissen niet meer bekendheid dan de heer Korthals.

Spreker geeft de Afdeling Breda in overweging zich bij het besluit van de Verkiezingsraad op dit punt neer te leggen.

De Afdeling Breda kan er zich mede verenigen.

Wat no. 3 Mevrouw Fortanier-de Wit betreft deelt de Voorzitter mede, dat hier de volgende overwegingen hebben gegolden. Mevrouw Fortanier is de representante van de vrouw in de fractie en bovendien een zeer voortreffelijk Kamerlid. Daarom heeft de Verkiezingsraad besloten Mevrouw Fortanier-de Wit als no. 3 op alle lijsten te plaatsen, tenzij er bepaalde redenen aanwezig waren een wijziging hierin aan te brengen.

De vergadering verklaart zich hiermede accoord.

Met het plaatsen van de heren Cornelissen, Den Hartog en Zegering Hadders op de no's 4, 5 en 6 kan de vergadering zich verenigen.

De heer Mr. J. J. Kamp (Rotterdam) deelt mede, dat toen de Afdeling Rotterdam haar kandidatenlijst indiende, zij de heer Bloembergen een vooraanstaande plaats had gegeven. De heer Bloembergen is thans geheel uit de kopgroep van de lijst verdwenen en de Afdeling Rotterdam zou nog gaarne hierin een wijziging zien aangebracht. De heer Bloembergen komt uit de industriële sector, welke in de Kamer niet vertegenwoordigd is. Wij moeten mensen hebben, die als zij spreken, ook gehoor vinden bij de andersdenkenden. De heer Bloembergen is in contact gekomen met andersdenkenden, met vakverenigingsleiders en middenstandsleiders. Deze luisteren naar hem. Spreker stelt

voor de heer Bloembergen op no.7 van de lijst te zetten. Dit houdt niet in, dat hij de heer Ritmeester uit de kopgroep wil weg hebben, maar de heer Bloembergen moet op een plaats gezet worden, waar hij kans heeft gekozen te worden.

De heer Ir.W.A.den Bakker (Vlaardingen) sluit zich bij de vorige spreker aan.

De heer Mr.S.Willinge Gratama (Wapenveld, gemeente Hattem) is het in zoverre met de twee voorgaande sprekers volkomen eens, dat er mensen in de Kamer moeten komen uit de industriële sector; voorts acht spreker het van groot belang dat er jong bloed in de Kamer komt, zodat jonge mensen onder leiding van de Voorzitter een opleiding kunnen krijgen. Maar al is men jong en knap, zoals ongetwijfeld de heer Bloembergen, wil dit nog niet zeggen dat men een goed V.V.D.-er is, dus als Kamer-candidaat geschikt. In verband daarmee heeft spreker nagegaan, wat de heer Bloembergen heeft gepubliceerd. Spreker wil niet beweren, dat de heer Bloembergen een dirigist is, iemand die niets liever zou doen dan in ons land de geleide economie invoeren. Maar wanneer men zijn publicaties nagaat, in de eerste plaats zijn proefschrift, waarin hij een stuk schrijft over de naamloze vennootschap in ons land, zoals deze naar zijn mening moet worden gewijzigd in verband met de tijdsomstandigheden, dan ziet men dat dit gebaseerd is op een vergelijking tussen onze naamloze vennootschap en de Duitse Aktien Gesellschaft in 1939. Wanneer spreker als voorbeeld aanhaalt, dat bij de liquidatie van een naamloze vennootschap deze eerst aan de Staat der Nederlanden zou moeten worden aangeboden, voordat zij wordt geliquideerd, dan strookt dit niet met de beginselen van de V.V.D. Men moet bedenken, dat er in de Tweede Kamer een grote meerderheid van personen is, die weinig weerstand bieden aan het streven naar de geleide economie. Wij moeten er dus op kunnen rekenen, dat onze kleine fractie uit mensen bestaat, die pal staan voor een zo groot mogelijke vrijheid in ons bedrijfsleven. Spreker kan zich indenken, dat de heer Bloembergen dit proefschrift dergelijke denkbeelden heeft gehuldigd. Men bedenke, dat hij 25 jaar oud was en dat zijn studietijd viel in de Duitse bezetting.

Maar in 1947 heeft hij een prae-advies geschreven voor de Nederlandse Juristenvereniging, waarin hij de berechting van de economische delicten heeft behandeld. In die tijd lag de berechting van allerlei economische misdrijven in handen van verschillende colleges en het was juist gezien deze te combineren en hiervoor een wet te maken. Om dit enigszins voor te bereiden is daarover gesproken in de vergadering van de Nederlandse Juristenvereniging. In het prae-advies van Bloembergen gaat hij ervan uit, dat er een grote mate van geleide economie in ons land zal moeten blijven. Spreker wil niet beweren, dat de heer Bloembergen hiervan een voorstander is, maar hij legt er zich bij neer, dat de geleide economie er is en blijft. Zijn opvattingen zijn rigoureuus en in strijd met onze beginselen. De heer Bloembergen stelt het zo, dat de rechtspraak het sluitstuk moet zijn van de economische overheidspolitiek.

In de tweede plaats is er in de oorlog een economisch sanctiebesluit geweest, omdat de Nederlandse Rechter de eco-

nomische misdrijven tijdens de bezetting te zwak berechtte. Daarom werd van Duitse zijde een wet ingevoerd, waarin de Rechter werd opgedragen in dergelijke gevallen een minimumstraf op te leggen, b.v. in geval van clandestien slachten bedroeg de minimum straf zes maanden. Het principe van minimum vrijheidsstraf opleggen bestaat in onze rechtspraak niet. De heer Bloembergen zegt, dat dat economisch sanctiebesluit zoveel nut heeft afgeworpen.

In de derde plaats stelt de heer Bloembergen in zijn prae-advies voor, dat wanneer iemand een formele overtreding heeft begaan, zonder dat hij in feite schuld heeft, betrokkene toch in de kosten moet worden veroordeeld. In het strafrecht komt het alleen in Duitsland voor, dat men bij een dergelijke veroordeling kosten moet betalen.

Dit alles is naar sprekers overtuiging de reden, dat de heer Bloembergen niet geschikt is om als kandidaat voor de V.V.D. op te treden. Ook volgens de heer van Wulfften Palthe, die met de heer Bloembergen heeft samengewerkt in de Hoofdgroep Industrie, en van wie hij het Secretariaat heeft overgenomen, is de heer Bloembergen volledig dirigist in zijn manier van doen en denken.

De kandidatenlijst moet zijn de grootste gemene deler van onze gemeenschappelijke verlangens. Men moet niet doordrijven, dat een bepaalde persoon daarop voorkomt. Wij doen verstandig, de lijst, die de Verkiezingsraad heeft vastgesteld te handhaven.

De heer T.J.Twijnstra (Bilthoven) zegt het begin van de rede van de heer Gratama met instemming te hebben gehoord. Het is juist, dat in de Tweede Kamer de Industrie beter zal moeten worden vertegenwoordigd.

In de tweede plaats heeft de heer Gratama gezegd, dat het nodig is, dat in de Tweede Kamer jong bloed komt. Hiermede is spreker het eveneens eens.

Spreker kan zich echter niet verenigen met hetgeen de heer Gratama verder liet volgen. Het is misschien goed de vergadering mede te delen, hoe de heer Bloembergen op de voorlopige kandidatenlijst is gekomen. Er was reeds lange tijd in de Partij en speciaal ook in de Industrie het gevoelen, dat in de Tweede Kamer de Industrie zeer onvoldoende was vertegenwoordigd. De Minister van Economische Zaken heeft dit op een gegeven ogenblik eveneens medegedeeld. Wanneer de Minister nl. zijn Begroting in de Kamer moet verdedigen, spreekt hij voor het grootste gedeelte over de Middenstandsbelangen, en waar het de Industrie betreft, zijn het hoofdzakelijk de werknemersbelangen, die aan de orde komen. Dit is niet juist, volgens de Minister. De partijen zouden er voor moeten zorgen, dat bekwame Industrielen lid worden van de Tweede Kamer.

In dit betoog van de Minister heeft spreker aanleiding gevonden een grote groep leden van de Partij, industrielen, samen te brengen om zich te beraden, hoe in deze leemte kon worden voorzien. Het unanieme gevoelen was, dat de heer Bloembergen de meest geschikte kandidaat zou zijn. Dit gezelschap bestond niet uit ordenaars, maar uit fabrikanten, die voor de vrije economie zijn. Spreker kent de heer Bloembergen persoonlijk zeer goed; hij is niet de ordenaar, die men van hem poogt te maken, maar een man, die de belangen van het vrije bedrijfsleven zal voorstaan. Degenen, die in de Partijraad geweest zijn, waarin de heer Bloembergen een voordracht heeft

gehouden, zullen onder de indruk geweest zijn van de buitengewoon bekwame wijze, waarop deze jonge man het economisch leven van Nederland heeft geschetst en de dingen, die wij hebben te doen, heeft uiteengezet.

Spreker wenste dit toe te voegen aan hetgeen de heer Gratama heeft gezegd en hoopt, dat de vergadering zal willen aannemen, dat de heer Bloembergen niet is een ordenaar, maar een man, waarin de Industrie groot vertrouwen heeft.

De voorzitter wil van zijn kant nog graag even ingaan op enkele punten van de heer Gratama. Spreker wil er op wijzen, dat hij het proefschrift van de heer Bloembergen, waarop de heer Gratama een beroep deed, ook heeft bestudeerd. Wat is nu het karakter van dit proefschrift? Het is een zuiver juridisch proefschrift. De heer Bloembergen is als jonge man uit juridisch oogpunt het probleem van de naamloze veennootschap in tijd van ordening gaan onderzoeken. In het proefschrift komt een passage voor, waaruit blijkt, dat de heer Bloembergen niet zo'n voorstander van ordening is. Spreker stelt er prijs op deze passage voor te lezen:

"...na beëindiging van de huidige oorlog zal, naar het ons voorkomt, in beginsel bestendiging van de thans bestaande, zij het vereenvoudigde, organisatie met de daaruit voortkomende gebondenheid voor de ondernemingen noodzakelijk zijn".

Daarover zijn wij het allemaal eens.

Dan vervolgt de heer Bloembergen:

"Niettemin zal de Overheidsinvloed sterk moeten worden beperkt, waarbij de organisaties en uiteindelijk de individuele ondernemingen even sterk aan zelfstandigheid zullen winnen. Benoemen, verordeningen, regeling van arbeidsverhoudingen, lonen en salarissen, en vele andere maatregelen moeten niet alle van Overheidsgoedkeuring afhankelijk zijn".

De heer Bloembergen verzet zich dus tegen het systeem, dat alle salarissen en lonen door de Overheid worden vastgesteld. De heer Bloembergen gaat voort:

"De praktische toepassing van deze gedachte zal t.z.t. een wijze zelfbeperking van de Overheid vragen, die des te zwaarder zal vallen, naar mate de Overheid zich thans door de oorlogsomstandigheden genoodzaakt ziet om dieper in het bedrijfsleven in te grijpen".

De heer Bloembergen voelt de bezwaren hiervan volkomen. Het is een grote fout van de regering om teveel vaderschap te willen spelen, daar zij met de zorgen voor het bedrijfsleven, de eigendom en de vrijheid ruïneert. Deze gedachte ligt ten grondslag aan ons eigen beginsel-program. De problemen, welke de heer Bloembergen behandelt in het door de heer Willinge Gratama genoemde prae-advies, moeten eveneens uit een juridisch oogpunt worden gezien. Men staat nu voor de vraag, wat voor onze tijd de meest doelmatige rechtspraak is. Men moet zich als democraat houden aan hetgeen de Overheid voorschrijft, ook al is men het er niet mee eens. Anders geraakt men in een anarchie. Wij hebben een regeling van de rechtspraak, die in het algemeen nog berust op de beginselen, die in de Napoleontische tijd aan de rechtspraak ten grondslag zijn gelegd. Wij hebben de onafhankelijkheid van de rechter en die algemene regelen gesplitst. De heer Bloembergen stelt in zijn prae-advies de vraag: Wanneer dat economisch leven zich nu zo ontwikkeld heeft in de loop van die 150 jaar, moet de rechtspraak zich daarbij dan niet aanpassen? Men krijgt dan het probleem

van de bedrijfsrechtspraak. In het gewone vrije maatschappelijke leven is er nooit bezwaar tegen gemaakt. Met alle respect voor de Nederlandse rechtspraak heeft men op sommige terreinen toch liever een deskundige rechtspraak. Men zoekt dan de oplossing in een arbitrage-regeling.

De heer Gratama heeft gezegd, dat de heer Bloembergen in zijn prae-advies voor minimum-straffen heeft gepleit. Dit is geen eenvoudig probleem. Vroeger, toen wij leefden onder het Franse rechtboek, had men ook minimumstraffen. Toen zijn wij in 1886 overgegaan op het systeem van het algemeen straf-minimum. Dit vraagstuk van de al dan niet wenselijkheid van minimum-straffen is in Nederland al aan de orde geweest tijdens het Kabinet Cort van der Linden, een zuiver liberaal Kabinet, al was het extra-parlementair. De Minister van Justitie meende, dat in die tijd, toen er zoveel overtredingen op het gebied van de distributie werden begaan, men tot hogere minima voor bepaalde delicten moest komen. Men mag dus niet zeggen, dat iemand die deze vragen opwerpt, niet zou thuis horen in een partij met democratische beginselen.

Wat de clandestiene slachtingen betreft, merkt spreker op, dat deze zowel voor de volksgezondheid als voor de distributie schadelijk waren. Men mag van iemand, die door het opleggen van hogere straffen, deze overtredingen de kop heeft willen indrukken, niet beweren, dat hij niet liberaal is. De voorzitter wil de vraag stellen, of de heer Bloembergen een goed aanhanger van onze beginselen is. Spreker heeft het prae-advies en het proefschrift goed doorgelezen, en is op dit punt volkomen gerustgesteld.

Thans komt nog een technische kwestie aan de orde, n.l. dat wij er ons goed rekenschap van moeten geven, dat wanneer men verandering gaat brengen in de lijst, dus wanneer de heer Bloembergen alsnog in deze vergadering met de reglementair vereiste meerderheid onder de eerste tien kandidaten zou worden geplaatst, dit zou betekenen, dat van degenen, die thans tot deze eerste tien behoren, iemand zou moeten afvallen. Spreker ziet daar echter moeilijkheden in, maar misschien kan er een uitweg gevonden worden. Spreker zou als voorzitter van de Kamerfractie n.l. de heer Bloembergen gaarne op een hoge plaats op de lijst zien. Spreker stelt als volgt voor: de eerste tien plaatsen aanvaarden zoals de Verkiezingsraad ons heeft voorgelegd. Vervolgens voor plaats no. 11 een splitsing te maken in twee groepen en wel voor het Noord-Oosten de heer Wisselink en voor het Zuid-Westen de heer Bloembergen. Wanneer de heer Bloembergen thans niet terstond in de Kamer zou komen, dan zou dit in de toekomst - wanneer het aantal Kamerleden tot 150 wordt uitgebreid - mogelijk zijn.

De heer P.E. Salverda (Enschédé) betoogt, dat de voorzitter gezegd heeft, dat de heer Bloembergen een goed partijlid is, maar spreker heeft vernomen, dat de heer Bloembergen slechts lid van de Partij geworden is, om candidaat gesteld te worden.

De voorzitter antwoordt, dat hij niet gezegd heeft, dat de heer Bloembergen een goed partijlid is, maar dat hij een goed aanhanger van onze beginselen is. De heer Bloembergen is nog jong, en heeft na de oorlog geruime tijd in het buitenland

vertoefd, zodat hij niet de gelegenheid heeft gehad zich eerder als lid van de Partij aan te melden. Toen de heer Twijnstra suggereerde de heer Bloembergen kandidaat te stellen, hebben wij hem uitgenodigd op de partijconferentie in Woudschoten te komen. Toen heeft spreker gelegenheid gehad persoonlijk met de heer Bloembergen te spreken en een indruk van zijn opvattingen te krijgen. Vervolgens hebben wij hem uitgenodigd op de vergadering van de Partijraad zijn denkbeelden uiteen te zetten, opdat de Partij hem zou leren kennen. De heer Bloembergen heeft ons toen een schildering gegeven over de gang van zaken van alle Raden, en gezegd dat daarvan reeds teveel waren. Al die colleges zijn samengesteld op het beginsel van pariteit. De werkgevers moeten er ook bij zijn. Dit systeem achtte hij een groot bezwaar. De heer Bloembergen behoort, wat zijn ordenings-ideeën betreft, zeker bij ons thuis.

De heer M.C.van Keule ('s-Gravenhage) heeft ook altijd gepleit voor zwaardere straffen voor clandestiene slachters. De heer Bloembergen staat in de Afdeling 's-Gravenhage als een goed liberaal te boek. Hij is door de Afdeling 's-Gravenhage oorspronkelijk als no.7 op de kandidatenlijst geplaatst. Tijdens een theemiddag met de Afdeling 's-Gravenhage heeft de heer Bloembergen spitsroeden moeten lopen in gezelschap van vooraanstaande leden, die goed liberaal waren. Voor de Afdeling 's-Gravenhage is het niet bevredigend geweest, dat de heer Wisselink op plaats no.11 werd geplaatst, maar niettemin heeft zij gemeend zich hierbij te moeten neerleggen.

Nu echter blijkt, dat er in de vergadering toch een groot aantal leden voor de candidatuur van de heer Bloembergen is, komt spreker er op terug. De Afdeling 's-Gravenhage zou de heer Bloembergen inderdaad gaarne op no.11 zien geplaatst, maar ook bereid zijn de heer Bloembergen naar voren te brengen op no.13 in de plaats van de heer Berkhouwer, die op de Haagse lijst op no.20 stond. Spreker wil niet de verdiensten van de heer Bloembergen verdedigen, maar wil er wel op wijzen, dat het argument van het korte lidmaatschap voor hem weinig gewicht in de schaal legt. In Den Haag zijn er veel mensen, die wel V.V.D. stemmen en geen lid van de Afdeling zijn, hoewel zij goede liberalen zijn. Voor deze mensen zijn er nl. vaak zeer persoonlijke en zakelijke redenen, die klemmend geacht moeten worden om niet als lid van een politieke partij toe te treden.

De heer Mr.S.Willinge Gratama (Wapenveld) is het niet eens met het betoog van de voorzitter inzake de persoon van de heer Bloembergen. Spreker leest ter staving van zijn beweringen, dat in 1947 de heer Bloembergen niet iemand was, die bij ons thuis hoorde, enige passages voor uit het bewuste prae-advies van de heer Bloembergen:

"Niet genoeg kan men zich realiseren, dat rechtspreken geen afzonderlijke functie is, een "art pour l'art", maar in wezen het sluitstuk is van de overheidspolitiek en daarmee als zodanig onverbreekelijk mee verbonden. Een los "gemaakte", dus "weltevremde" rechtspraak zal enerzijds de overheid dwingen om naar andere middelen om te zien zoals tuchtrechtspraak en strafbevoegdheid der administratie, terwijl particulieren naar arbitrage en bindend advies worden gedreven, en anderzijds geen bescherming tegen onrecht bieden, hetzij van over-

"heidszijde aangedaan, een reële mogelijkheid bij geleide "economie, hetzij van andere kanten".

En verder gaat de heer Bloembergen in dit prae-advies door:

"Bij de oplossing behoort de eenheid van de geleide economische politiek van af haar wettelijke vormgeving tot aan haar handhaving in rechte gehandhaafd te blijven".

Nu heeft de voorzitter voorgesteld om op de 11e plaats een splitsing door te voeren en de heer Bloembergen een plaats te geven in de Westelijke groep en de heer Wisselink in de Oostelijke groep. Spreker weet niet, of dit een goede oplossing is. Hij is er niet van overtuigd, dat de heer Bloembergen een goed V.V.D.-er is. In dit verband denkt spreker aan het gezegde van een Engels staatsman, nl. dat wie op jonge leeftijd geen socialist is, geen hart heeft, maar wie op oudere leeftijd geen conservatief is, geen verstand heeft. Spreker wil gaarne aannemen, dat de heer Bloembergen inmiddels van de dwalingen zijns weegs is teruggekeerd en stelt voor hem de gelegenheid te geven dit in de komende vier jaren te tonen. De heer Wisselink, die voor beide groepen op de 11e plaats staat is Oud-Inspecteur van de Belastingen en een bijzonder goed spreker, die uitermate geschikt wordt geacht om een tegenspeler te zijn van de heer Hofstra in de Tweede Kamer. Spreker is van mening, dat de heer Wisselink alleen zal kunnen worden gekozen, als hij voor beide groepen op de 11e plaats staat. Wij moeten ook mensen uit de provincie in de Kamer hebben. De heer Ankersmit is vorige maal door het lot afgefallen. Deze is bijzonder bekwaam op industrieel gebied. Wat de Industrielen betreft; zij zullen dus zeer behoorlijk in de Kamer vertegenwoordigd zijn, wanneer de heer Ankersmit gekozen wordt.

Hierna wordt de vergadering geschorst om de aanwezigen in de gelegenheid te stellen de lunch te gebruiken.

De Voorzitter heropent te ruim twee uur de vergadering.

De heer Ir.M.J.Stoel Feuerstein (Goes) is om twee redenen huiverig voor de candidatuur van de heer Bloembergen.

1. is het hem niet duidelijk dat iemand, die jong is en voelt voor het liberalisme, zich na de bevrijding niet direct heeft aangesloten, zoals velen hebben gedaan.
2. de kwestie van zijn schrifturen. Zijn proefschrift heeft hij in de oorlog geschreven en het prae-advies kort na de oorlog. Spreker betreurt de passages, die hij heeft horen voorlezen zeer. Als iemand een proefschrift schrijft, doet hij dit met zijn volle hart en schrijft over de problemen, zoals hij die zelf ziet. Zij moeten dus uit het hart komen en niet uit de maatschappij naar iemand worden toegebracht.

Door de oorlog en de Duitse bezetting heeft spreker geen vertrouwen in jonge mensen tussen de 25 en 35 jaar, omdat deze in hun studententijd te veel en vaak op de verkeerde wijze beïnvloed werden.

Prof. Dr. H. J. Witteveen (Rotterdam), zelf een der jongeren, wil een opmerking maken ter ondersteuning van de candidatuur van de heer Bloembergen. Spreker wil niet in juridische merites treden, wat betreft de opvattingen van de heer Bloembergen, maar deze in het algemeen bezien, om te komen op zijn bijzondere terrein: de economie. De heer Gratama heeft als bezwaar naar voren gebracht, dat de heer Bloembergen tamelijk stringente juridische sancties heeft willen aanbevelen op afwijkingen van voorschriften, die in het geheel van de geleide economie passen. Spreker meent, dat wij allen tegenstanders der geleide economie zijn, maar vraagt zich af, waar wij onze tegenstand op moeten richten. Spreker is van mening, dat een van de ergste bezwaren van geleide economie is, dat de bepalingen niet worden nageleefd en de rechtsstaat in verval raakt. Wanneer wij ons daartegen verzetten, moeten wij dat doen tegen de geleide economie zelf, die altijd ingrijpen wil.

Het is dus van belang, hoe de heer Bloembergen nu over de economische politiek zelf denkt. Daarover zou spreker een opmerking willen maken en wel betreffende de conjunctuur-politiek. Daar gaat spreker op in, omdat hij daarover met de heer Bloembergen een korte discussie heeft gehad.

In de eerste plaats omdat spreker op dit punt deskundig is en voorts, omdat de conjunctuur-politiek voor de gehele ontwikkeling der geleide economie van de grootste betekenis is. Deze politiek heeft de laatste tijd zeer in het middelpunt der belangstelling gestaan en wordt zeer verdedigd. Men wil de totale vraag naar goederen en diensten handhaven, opdat alle arbeiders werk kunnen blijven vinden. Het is sprekers overtuiging, dat de aard van de conjunctuur-politiek uiteindelijk beslissend is voor de gehele economische politiek. Deze conjunctuur-politiek is een zeer fundamentele factor. Het gevaar, dat er in schuilt, is, dat men daardoor tot inflatie komt. Dat wordt ons steeds duidelijker. Door voortdurend de uitgaven van de Overheid op te voeren, wordt de vraag naar goederen en diensten ook opgevoerd, en daardoor komt men tot een situatie, waarin tekorten ontstaan, waardoor zich een neiging tot loon- en prijsstijging voordoet. En dat is een situatie, waarin geleide economie zich zeer voorspoedig kan ontwikkelen.

Wanneer deze tekorten ontstaan en de consumenten worden getroffen door stijgende prijzen, dan wil de bevolking dat dit wordt tegengegaan door gedetailleerd ingrijpen. Dan wil men tot distributiemaatregelen en prijsbeheersing komen. Men gaat dan allerlei gedetailleerde maatregelen treffen, die de kern van het dirigisme uitmaken. Daarom geloof ik, dat die conjunctuur-politiek belangrijk is, want een politiek, die tot inflatie leidt, leidt ook tot geleide economie. Daarom hebben wij een politiek nodig, die niet tot inflatie voert, die niet de gehele conjunctuurbeweging wegneemt, maar een schommeling in het economisch leven doet ontstaan. Dat is een liberale politiek, want dat is een politiek, die het spel van vraag en aanbod de kans geeft succesrijk te werken, en die aan het economisch leven een grote ontwikkeling kan geven.

Over dit belangrijke fundamentele onderwerp heeft spreker met de heer Bloembergen een discussie gevoerd, waarbij hem is opgevallen, hoe buitengewoon sterk de heer Bloembergen zich tegen deze inflatoire conjunctuur-politiek verzet. De heer Bloembergen meent, dat wij een lichte terugslag in het economisch leven moeten hebben, opdat er een zekere sanering kan

plaats vinden, teneinde vitaal te blijven. Dit standpunt had niet duidelijker kunnen zijn. Een dergelijke conjunctuur-politiek kan het klimaat scheppen, waarin een vrij economisch leven zich kan ontwikkelen zonder inflatie. Dit belangrijke punt wil spreker nog eens naar voren brengen om duidelijk te maken, dat de heer Bloembergen zeker niet voor geleide economie is; integendeel, hij wil deze bestrijden en daar aan-tasten, waar de werkelijke wortel van de moeilijkheden ligt. Spreker voelt voor het aantrekkelijke voorstel van de voorzitter, en geeft in overweging een van de plaatsen 11, 12 en 13 vrij te maken voor iemand uit de industrie. Wij hebben twee mensen, die daarvoor in aanmerking komen, n.l. de heren Ankersmit en Bloembergen. Spreker zou voorrang willen geven aan de heer Bloembergen, die unaniem, juist door de werkgevers, naar voren is gebracht.

Spreker stelt namens de Afdeling Rotterdam voor, om de heer Bloembergen op plaats 9 en de heer Ankersmit op een van de plaatsen 11, 12 of 13 te stellen.

Ir.H.W.van der Voort (Wassenaar) merkt op, dat bij het voorstel van de voorzitter nog een andere kwestie een rol speelt dan alleen het al of niet naar voren schuiven van een exponent van de industrie, nl. de wens van de Noordelijke en Oostelijke provincies om een zeker aantal vertegenwoordigers van deze landstroken in de Kamer te zien. Dit is de reden geweest, dat door de Verkiezingsraad de heer Wisselink zowel in het Westen als het Oosten candidaat is gesteld, ondanks het voorstel van het Hoofdbestuur om hem alleen in het Oosten op de lijsten te plaatsen. Nu heeft de voorzitter opnieuw een voorstel gedaan voor een splitsing. Indien nu de Kamer inderdaad wordt uitgebreid tot 150 leden, is het duidelijk, dat de heren Bloembergen en Wisselink beiden verkozen worden als ieder van hen op plaats 11 in een van de beide groepen geplaatst wordt. In dit geval wordt dus zowel de wens van het Oosten des lands als van de industrie verwezenlijkt. Nu heeft de vorige spreker voorgesteld om de heer Bloembergen op de plaats van de heer Ankersmit te zetten. Het lijkt spreker niet verstandig hierop in te gaan, omdat ook de heer Ankersmit door het Noorden en Oosten naar voren is gebracht.

Spreker zou het voorstel van de voorzitter willen ondersteunen, mits het Hoofdbestuur van mening is, dat bij een uitbreiding van het aantal Kamerleden tot 150, beide heren verkozen worden.

De voorzitter zegt als antwoord op hetgeen de heren Willinge Gratama en Stoel Feuerstein hebben betoogd: De heer Willinge Gratama voerde als bezwaar tegen de candidatuur van de heer Bloembergen aan, dat deze van mening was, dat de rechterlijke macht de sluitsteen is van de overheidspolitiek. Spreker kan dit bezwaar niet onderschrijven. Het is toch juist, dat in ieder systeem de taak van de rechterlijke macht is om zorg te dragen, dat de voorschriften van de overheid worden nageleefd. De rechter zelf behoort ten opzichte van deze voorschriften objectief te zijn.

De heer Gratama heeft het woord van een Engels staatsman aangehaald, doch deze uitspraak is van Treub en luidt: Wie op zijn twintigste geen socialist is, heeft geen hart, maar wie op zijn veertigste nog socialist is, heeft geen verstand.

Spreker trekt uit deze opmerking van de heer Gratama de conclusie, dat deze de heer Bloembergen wil rangschikken onder de socialisten, want anders had deze opmerking geen zin.

Onder instemming van de vergadering merkt de heer Willänge Gratama op, dat dit geenszins het geval is.

Ook de heer Stoel Feuerstein heeft een aanval gedaan op de jeugd. Het spreekt vanzelf, dat de jeugd wel eens op een verkeerd spoor is, maar men moet goed begrijpen, dat het juist de jeugd is, die zoveel bijdraagt tot de vooruitgang. Ook ten tijde van Thorbecke waren het reeds de jongeren, en dan speciaal de studenten, die de ontwikkeling van ons land in de goede liberale richting hebben bevorderd.

Spreker meent, dat het van zeer groot belang is, dat het jongeren-element meer op de voorgrond wordt gebracht. De heer Stoel Feuerstein heeft gewaarschuwd tegen jonge mensen in de Partij. Prof. Witteveen, die ook tot de jongeren behoort, heeft ondanks het feit, dat hij nog zo jong is, als rector magnificus van de Nederlandse Economische Hogeschool een voortreffelijke rectorale rede gehouden over de conjunctuur-politiek, die in alle opzichten gedragen is door onze liberale overtuiging. Spreker heeft in de Kamer ook uit deze redevoering geciteerd en was erg gelukkig dit te kunnen doen. Wanneer de heer Witteveen zegt, dat hij een discussie gehad heeft met de heer Bloembergen en verzekert, dat deze volkomen onze beginselen aanhangt, moet dit voor de vergadering toch een aanwijzing zijn.

Spreker is van mening, dat, hoe gaarne hij de heer Bloembergen op een hoge plaats op de kandidatenlijst zou zien, het toch verstandiger is aan de eerste 10 namen niet meer te tornen. De heer Witteveen heeft voorgesteld, namens de Afdeling Rotterdam, om de heer Bloembergen op plaats 9 in plaats van de heer Ankersmit te zetten. Daaruit wil spreker afleiden, dat de Afdeling Rotterdam de heer Bloembergen niet stelt tegenover plaats 7 van de heer Ritmeester en plaats 8 van de heer van Leeuwen. Spreker vraagt de vergadering of deze er mede instemt, dat op de plaatsen 7 en 8 van de lijst 's Hertogenbosch, Maastricht de namen van de heren Ritmeester en van Leeuwen gehandhaafd blijven.

De heer S. Breebaart (Middenmeer) vraagt, waarom de heer Vonk niet op de kandidatenlijst voorkomt.

De voorzitter antwoordt, dat de Verkiezingsraad de lijst heeft vastgesteld. Daar is uitvoerig over deze kwestie beraadslaagd en men heeft gemeend, dat het beter was, in plaats van de heer Vonk, de heer van Leeuwen op de lijst te zetten. Verder kan spreker geen toelichting geven.

Spreker vraagt of de vergadering zich kan verenigen met de plaatsen 7 (Ritmeester) en 8 (van Leeuwen).

De vergadering gaat hiermede accoord.

De voorzitter vraagt, wie het voorstel van de Afdeling Rotterdam, om in plaats van de heer Ankersmit, de heer Bloembergen op plaats 9 te zetten, ondersteunt.

Aangezien uit de stemming blijkt, dat slechts een minderheid voor dit voorstel gevoelt, blijft de heer Ankersmit,

op plaats no.9 van de lijst 's Hertogenbosch-Maastricht.

De vergadering gaat tevens accoord met de plaats van Mevrouw Stoffels-van Haften op no.10.

De heer van der Voort antwoordend op zijn vraag, hoe het staat met de kans van de heer Wisselink om gekozen te worden, wanneer hij niet in beide groepen op plaats 11 komt, maar slechts in een van die groepen, deelt de voorzitter mede, dat dit slechts een rol speelt, indien de Kamer tot 150 leden zou worden uitgebreid. Blijft de Kamer op 100 leden, dan is bij evenredige vertegenwoordiging de winst van 1 zetel reeds veel. Het allergrootste succes zou zijn, wanneer wij 10 zetels zouden krijgen, maar aan 11 komen wij niet toe, zodat de kans van de heer Wisselink om gekozen te worden in dit geval hetzelfde blijft, of hij in beide groepen of slechts in één groep als no.11 op de lijst staat. Wanneer de Kamer zou worden uitgebreid tot 150 leden en de heer Wisselink zou in beide groepen op no.11 staan, dan zou hij in beide groepen ook worden gekozen, en zal daarna door loting worden uitgemakt voor welke groep. Staat de heer Wisselink echter slechts voor één groep op no.11, dan zal hij voor die ene groep gekozen worden. Wat dat betreft, maakt het geen verschil. Maar aangezien spreker er prijs op stelt de vergadering uitvoerig in te lichten, wil hij hieraan nog toevoegen, dat het wel verschil uitmaakt voor degene, die op plaats no.12 staat, omdat, wanneer de heer Wisselink tweemaal gekozen wordt, no.12 aan de beurt komt. Staat de heer Wisselink no.11 voor de ene groep en de heer Bloembergen voor de andere, dan worden en de heer Wisselink en de heer Bloembergen gekozen, zodat no.12 niet aan de beurt komt, tenzij het aantal zetels groter wordt, maar dan geldt hetzelfde verhaal voor no.13.

Als voorzitter van de Kamerfractie zou spreker het zeer op prijs stellen, indien de lijst zo zou worden samengesteld, dat de heer Bloembergen in de Kamer zou komen, omdat hij een zeer bekwame kracht is. Niet alleen zal hij de industrielen goed vertegenwoordigen, maar spreker ziet in hem een sterke aanwinst als jurist. Op het ogenblik zijn er slechts twee juristen in de fractie, nl. de heer Vonk en spreker, en de fractie is zo zwak op dit gebied, dat er in de Commissie voor Privaat- en Strafrecht geen V.V.D.-ers zitting hebben. Overigens laat spreker het aan de vergadering over te beslissen.

De heer J.K.Frederikze (Arnhem) betoogt, dat er één punt over het hoofd is gezien. Wanneer na de verkiezingen - en spreker denkt hierbij in de eerste plaats aan de voorzitter - een van onze leden in de Tweede Kamer het Ministerschap zou gaan bekleden, doet zich automatisch een opschuiving voor. De voorzitter heeft gezegd, dat wij toch wel kans op 10 Kamerleden hebben, dus bij een opschuiving zou de heer Bloembergen daarin zitting kunnen nemen, althans wanneer hij de enige is, die op de 11e plaats zou worden gesteld.

De voorzitter antwoordt, dat de suggestie was, dat men in een van de twee groepen de heer Wisselink zou vervangen door de heer Bloembergen, maar dit komt op het ogenblik niet ter sprake voor de lijst 's Hertogenbosch-Maastricht, omdat deze lijst behoort tot de Oostelijke groep, waarin in ieder

geval de heer Wisselink op no.11 zou moeten blijven staan.

Spreker stelt voor om ten aanzien van de lijst 's- Hertogenbosch - Maastricht de heer Wisselink op de 11e plaats te handhaven.

De vergadering gaat hiermede accoord.

De vergadering gaat tevens accoord met de namen die op de plaatsen 12 t/m 20 van de lijst voorkomen.

Thans gaat de voorzitter over tot bespreking van de lijst Tilburg.

Besloten wordt conform het besluit van de Verkiezingsraad.

De voorzitter deelt mede, dat wat betreft de lijst Arnhem, de heer Ritter op no.18 vervangen wordt door de heer Blijdenstein.

De vergadering gaat met deze lijst accoord.

Lijst Nijmegen: de heer Feringa heeft zijn bereid-verklaring ingetrokken en wordt dus van de lijst geschrapt. Er is geen voorstel tot vervanging ingediend.

De heer Mr. H. P. Beets (Nijmegen) zegt, dat het hem bevreemdt, dat de heer Willering hoewel niet candidaat gesteld door de Centrale Nijmegen in de plaats van de heer Mens op no. 12 gekomen is. Hieraan is echter niets meer te doen.

De vergadering kan zich met de lijst Nijmegen verenigen.

Lijst Rotterdam: de voorzitter betoogt, dat de beslissing van de Ite plaats de principiële beslissing is voor de gehele groep. Wanneer de heer Wisselink op deze plaats gehandhaafd blijft, dan staat dit voor de andere lijsten van die groep ook vast. Wanneer beslist zou worden de heer Bloembergen op deze plaats te zetten, dan geldt dit eveneens voor de andere lijsten.

De voorzitter vraagt of het denkbeeld van Rotterdam om ten aanzien van dit punt terug te keren tot de oorspronkelijke gedachte van het Hoofdbestuur, nl. op de plaatsen 11, 12 en 13 verschillende personen te zetten, ondersteund wordt.

Besloten wordt bij mondelinge oproep te stemmen over de vraag of de heer Wisselink voor beide groepen de lle plaats zal innemen, of de heer Bloembergen voor de Westelijke groep op no.11 zal worden geplaatst.

De uitslag der stemming is: Wisselink 142 stemmen
Bloembergen 95 stemmen.

De heer Wisselink zal dus voor beide groepen op de
lle plaats komen.

De voorzitter deelt mede, dat ten aanzien van de 13e plaats door de heer van Keule is voorgesteld de heer Berkhouwer te doen vervangen door de heer Bloembergen.

De heer van Keule desgevraagd handhaaft dit voorstel.

De heer S.Prins (Den Helder) herinnert eraan, dat bij de besprekingen in de Verkiezingsraad de heer Bloembergen te licht werd bevonden om in de kopgroep te worden geplaatst.

De stemming heeft reeds uitgewezen, dat de heer Wisselink in beide groepen op de 11e plaats komt. Thans wordt voorgesteld om de heer Berkhouwer, die op de 13e plaats staat, te vervangen door de heer Bloembergen. Het is onoirbaar te veronderstellen, dat wanneer de heer Bloembergen niet geschikt is om op de 11e plaats te worden gesteld, hij wel geschikt zou zijn voor de 13e plaats. Spreker wil er met klem tegen protesteren, dat de heer Berkhouwer zou worden weggevoerd.

De voorzitter zegt, dat de heer Prins niet moet spreken van onoirbaar. De heer Prins wil de Algemene Vergadering tot een lededop maken. Het besluit van de Verkiezingsraad behoeft niet zo te blijven. Het is niet onlogisch, dat men verschillende stemmingen heeft. Het voorstel komt van de Afdeling 's-Gravenhage en als voorzitter is spreker verplicht dit voorstel in behandeling te brengen. Men moet geen onzuivere elementen naar voren schuiven.

De heer M.D.Scheer (Heemstede) heeft zich erover verbaasd, dat het voorstel is gedaan om de heer Berkhouwer zo maar ter zijde te schuiven en te vervangen door de heer Bloembergen, die is gewogen en te licht bevonden. De heer Berkhouwer behoort ook tot de jongeren, is nl. 29 jaar oud. Spreker heeft een en ander van de heer Berkhouwer gelezen, en dit heeft hem aanleiding gegeven, thans een lans voor de heer Berkhouwer te breken.

Spreker geeft de vergadering klemmend in overweging niet weer de heer Bloembergen naar voren te brengen.

De heer M.C.van Keule ('s-Gravenhage) wil een en ander rechtzetten. Toen de Centrale 's-Gravenhage nl. haar eerste kandidatenlijst indiende, stond hierop de heer Bloembergen op no.12 en de heer Berkhouwer op no.20. Hieruit blijkt dat de heren Bloembergen en Berkhouwer beiden door de Centrale 's-Gravenhage worden gewaardeerd; maar er is een gradueel verschil. Spreker wil nogmaals tot uitdrukking brengen, dat zowel 's-Gravenhage als Rotterdam begrip hebben voor het werk van de Verkiezingsraad, maar hij is van mening, dat elke Afdeling het recht heeft te pogen een kleine wijziging in de lijst te brengen.

De voorzitter betoogt nog eens, dat de vergadering niet moet denken, dat er niets veranderd mag worden in hetgeen de Verkiezingsraad gedaan heeft. Dit lichaam is uitermate nuttig geweest voor de voorbereiding, maar ten slotte moet de Algemene Vergadering beslissen. Spreker wil aan de Algemene Vergadering een vraag voorleggen nl. of het oor-

del van de Kamerfractie en van de voorzitter daarvan helemaal geen gewicht in de schaal legt. Dit gaat niet tegen de heer Berkhouwer, die een voortreffelijk partijgenoot is, maar men moet in deze kwesties nu eenmaal vóór en tegen tegen elkaar afwegen. Als de voorzitter van de Kamerfractie, die toch met de fractie moet werken, nu met nadruk verzoekt hem op dit punt zijn zin te geven, kan de vergadering zich daarmee dan niet verenigen? Dit punt kan voor de vergadering niet zo belangrijk zijn als voor hem. Het is moeilijk geweest deze besprekingen te leiden en spreker weet ook, dat hij geen druk op de vergadering moet oefenen.

Thans wordt bij mondelinge oproep gestemd over het plaatsen van de heer Berkhouwer of Bloembergen op plaats no.13 van de lijsten van de Westelijke groep.

De uitslag van de stemming is:	Bloembergen	145
	Berkhouwer	<u>89</u>
	Totaal	234.

2/3 = 156.

Aangezien voor verandering van het besluit van de Verkiezingsraad een meerderheid van 2/3 der stemmen vereist is en deze niet behaald is, zal dus de heer Berkhouwer de 13e plaats blijven innemen.

Met de overige plaatsen van de lijst Rotterdam kan de vergadering zich verenigen.

Lijst 's-Gravenhage.

De vergadering gaat met de samenstelling van deze lijst accoord.

Lijst Leiden.

De heer A.E.J.Modderman (Leiden) stelt namens de Afdeling Leiden voor op de 20e plaats Mevrouw Elema-Bakker te doen vervangen door Dr.van Houwekinge Graftdijk. Dr. van Houwekinge Graftdijk is een bekende persoonlijkheid in Leiden en zal ongetwijfeld meer stemmen trekken dan Mevrouw Elema-Bakker.

De vergadering heeft hiertegen geen bezwaar, zodat aldus wordt besloten.

Lijst Dordrecht: accoord.

Lijst Amsterdam: accoord.

Lijst Den Helder: accoord.

Lijst Haarlem:

Ir.A.Stoffels (Haarlem) deelt mede, dat de heer Feringa ook voor deze lijst afvalt en stelt voor in zijn plaats de heer Blaauboer uit Barsingerhorn hierop te zetten.

De vergadering gaat hiermede accoord.

Lijst Middelburg: accoord.

Lijst Utrecht: accoord.

Lijst Leeuwarden: accoord.

Lijst Zwolle: accoord.

Lijst Groningen: accoord.

Lijst Assen: accoord.

Hiermede zijn de lijsten dus vastgesteld.

Aan de orde is punt 5 van de Agenda: Mededelingen over de te voeren propaganda.

De penningmeester, de heer S.J.van den Bergh, betoogt, dat de financiële toestand van de Partij niet gunstig is. Aan het einde van het vorige jaar waren wij nauwelijks in staat de vaste onkosten, die het partij-apparaat nu eenmaal medebrengt, te betalen en bijzondere maatregelen zijn noodzakelijk geweest om de salarissen en andere vaste kosten te kunnen voldoen. Spreker is van mening, dat op het vaste apparaat niet veel bezuinigd kan worden, maar na afloop van de verkiezingen zal hierop dieper worden ingegaan. Verder is gebleken, dat gelden alleen maar in belangrijke mate binnenkomen in een verkiezingsjaar en dat een gedeelte van deze gelden gereserveerd moet worden om in de niet-verkiezingsjaren het apparaat in stand te kunnen houden. Ook de kosten van propaganda zijn gestegen en liggen ca.30 tot 40% hoger dan in de vorige verkiezingsperiode. Toch zal energiek propaganda gevoerd moeten worden, willen wij de invloed van onze partij niet alleen handhaven, maar ook versterken. Daar reclame een speciale vak kennis vereist, zijn wij van plan onze reclame in handen te geven van een bureau, dat op dit gebied deskundig is. De belangrijkste factor bij het voeren van propaganda is datgene naar voren te brengen dat die bevolkingsgroep, waaronder wij onze nieuwe kiezers hopen te vinden, als het meest belangrijke beschouwt.

Een tweede beginsel, dat men bij de propaganda in het oog moet houden, is dat men zich bij de verkiezingsreclame moet concentreren op die éne bepaalde dag, waarop de verkiezingen gehouden zullen worden. Het is dus van het grootste belang, dat de hoofdreclame valt in een tijd, die zo kort mogelijk ligt voor die dag. Dat wil niet zeggen, dat men niet thans reeds voortdurend moet werken aan een verbetering der organisatie.

Maar tenslotte draait de mogelijkheid om onze verkiezingscampagne behoorlijk te voeren en onze beginselen voor de kiezers te brengen om de beschikbaarheid van de nodige middelen. Verschillende leden van het Dagelijks Bestuur zijn reeds op stap geweest naar verschillende delen van het land om te trachten de inzameling van gelden te organiseren, maar tot nu toe is het veelal bij schone beloften gebleven.

Onder die omstandigheden is het niet verantwoord om nu reeds te voldoen aan de verschillende vragen voor gelden, die uit alle delen van het land binnenkomen. Wij zien volkomen in, dat naast de centrale propaganda ook plaatselijke propaganda gevoerd zal moeten worden en wij zijn gaarne bereid uit de binnengekomen gelden, in onderling overleg een bepaald percentage voor lokale propaganda af te staan. Er zal een centraal geleide advertentie- en plakkaatpropaganda

gevoerd moeten worden en hiervoor is veel geld nodig. Wij zullen zoveel mogelijk aan plaatselijke verlangens tegemoetkomen, maar de grenzen worden bepaald door de bedragen, die binnenkomen.

Spreker is van mening, dat het mogelijk moet zijn, indien wij ons allen tot het uiterste inspannen, niet alleen te bewerkstelligen, dat de Partij van de Arbeid het door haar voor haar plan voor de vrijheid gewenste succes, nl. hun zeteltal met twee te verhogen, niet bereikt, maar dat wij deze extra twee zetels er bij krijgen.

Wij zullen binnenkort in ons weekblad een oproep plaatsen voor het bijeenbrengen van gelden. Laat ieder trachten in zijn omgeving zoveel mogelijk bijeen te brengen. Wij van onze kant zullen trachten met de middelen, die ter beschikking zullen komen, het maximum te bereiken wat mogelijk is. Wij rekenen op U aller hulp en medewerking in deze.

De heer S.J.C.van der Woude Venema (Appingedam) acht het gewenst in de komende verkiezingsperiode het weekblad Vrijheid en Democratie een speciaal propagandistisch cachet te geven. Het lijkt spreker goedkoper om enige duizenden exemplaren van een bestaand blad extra te drukken, dan nieuw propagandamateriaal te laten drukken.

Spreker is verder van oordeel, dat het weekblad te geleerd is, en de betogen, die erin voorkomen, zijn vaak dusdanig, dat men het blad terzijde legt. Volgens spreker is het toch de bedoeling de lezerskring uit te breiden.

De heer Mr.D.E.Kno3 (Voorburg) deelt mede, dat enige weken geleden de voorzitter van de Christelijk Historische Unie zich op grond van bezuiniging heeft uitgesproken tegen een uitbreiding van het aantal Kamerleden tot 150. Het wil spreker voorkomen, dat men van de zijde van de C.H.U. hier een verkiezingsstunt van wil maken en dat men daarvan gebruik wil maken om diegenen, die daarvoor eigenlijk wel geporteerd zijn een verkiezingswinst te ontnemen.

Spreker zou gaarne vernemen, hoe de houding van de Kamerfractie en van het Dagelijks Bestuur ten aanzien van deze kwestie is, en vraagt of het onder de huidige omstandigheden niet verstandig zou zijn dit standpunt eveneens te huldigen, waardoor wij niet het verwijt zouden krijgen met 's lands financiën niet zuinig om te springen.

De heer B.J.J.Hovens (Venlo) spreekt als vertegenwoordiger van een correspondentschap. Spreker heeft van Maastricht tot Venray verschillende besprekingen gevoerd, speciaal met de middengroep, waartoe spreker zelf behoort. De steun, die men in Limburg wil geven, zal uitsluitend bestaan in het geven van stemmen voor de V.V.D. Voor het lidmaatschap gevoelt men heel weinig. Spreker heeft verzocht om enkele exemplaren extra van het weekblad te zenden naar personen, waarvan hij een lijst had ingediend. Het antwoord op dit verzoek luidde, dat men aan deze wens gevolg zou geven, maar tot op heden had niemand nog iets ontvangen. Dit is niet bemoedigend voor de pogingen, die spreker in het werk had gesteld om de gedachten van de V.V.D. ingang te doen vinden. Spreker wil onder de aandacht van het Bestuur en de Propagandacommissie brengen, dat Limburg niet vergeten mag worden. Er is daar

zeker iets te bereiken, mits men het goed aanpakt. Spreker stelt zich persoonlijk volledig beschikbaar de propaganda-actie in Limburg tot de verkiezingen te leiden.

De voorzitter, de heer van der Woude Venema beantwoordend, deelt mede, dat het weekblad meer bestemd is tot voorlichting van de partijleden, dan tot de massa-propaganda-middel onder de kiezers. Het gaat thans over de verkiezingspropaganda, die wij moeten voeren, om de grote massa der kiezers te bereiken. Het aantal stemmen, dat wordt uitgebracht, is vele malen groter dan het aantal aangesloten leden. Het is in de allereerste plaats onze taak, om de niet-aangeslotenen te bereiken en vooral degenen, die bij vorige verkiezingen niet op onze Partij gestemd hebben.

Thans moeten wij zorgvuldig overwegen, hoe dit op de beste wijze kan geschieden. Het weekblad kan hierbij nooit een rol spelen, omdat het alleen geschikt is voor de interne propaganda. Spreker zegt gaarne toe, de wenken door de heer van der Woude Venema gegeven, onder de aandacht van de Redactie te zullen brengen.

Wat de opmerking van de heer Hovens betreft inzake het niet-zenden van het weekblad, zal de Secretaris deze kwestie gaarne onderzoeken. Het kan inderdaad wel nuttig zijn, mensen, die wellicht lid van onze Partij willen worden, het blad te zenden. Wij zullen het zeer op prijs stellen als de afdelingen eens willen nagaan wat de meest urgente onderwerpen zijn, die onder de kiezers leven.

De heer Knol heeft de kwestie van de Kameruitbreiding naar voren gebracht. Spreker heeft ook gehoord, dat de C.H.U. hiermede propaganda wil maken. Op het ogenblik kan spreker nog niet zeggen, hoe de houding van de Kamerfractie terzake zal zijn, er is ^{noch} geen voorlopig verslag verschenen over de Grondwetsherziening. De fractie zal zich echter in geen geval laten leiden door zuinigheidsoverwegingen, om tegen Kameruitbreiding te stemmen, wanneer zij tot de conclusie zou komen, dat zij beter zal kunnen werken met een groter aantal leden. Dit zou "penny wise and pound foolish"-politiek zijn. Wij zouden echter niet nalaten er een antwoord op te geven, als de C.H.U. zich op een dergelijk standpunt zou stellen.

Aan de orde is thans punt 6 van de Agenda: Sluiting door de voorzitter.

De voorzitter is van oordeel, dat het na deze vermoeden- de vergadering niet verstandig zou zijn thans nog over het onderwerp: de huidige politiek, te spreken. In April a.s. zullen wij onze gewone Algemene Vergadering hebben en deze zal in alle opzichten staan in het teken van onze verkiezingsactie. Wij zullen het Verkiezingsmanifest moeten vaststellen en spreker zal dan over de politieke aspecten gaarne het zijne zeggen. Het werk echter mag niet worden uitgesteld tot April. Wij staan aan de ingang van een zeer belangrijk jaar. Wij hebben daarvoor een zeer belangrijk werk verricht, nl. het vaststellen van de lijsten, waarmede de Partij de verkiezingen ingaat. Deze lijsten voldoen niet in alle opzichten aan het verlangen van ieder onzer; het zou verwonderlijk zijn, als het wel zo was. Spreker had ook op sommige punten de lijsten gaarne anders gezien. Dat is ook

in de Verkiezingsraad tot uitdrukking gekomen. Spreker waardeert het echter, dat ook in deze vergadering die moeilijke vraagstukken op buitengewoon rustige wijze en in een aangename sfeer zijn behandeld. Wij zeggen nu allemaal zonder uitzondering: Dit is nu onze lijst en daar gaan wij als een eenheid de verkiezingsstrijd mee in. Deze verkiezingsstrijd is een uitermate belangrijke strijd, omdat het over de vraag zal gaan, of het bewind in Nederland nog meer in socialistische richting zal worden geleid, of meer in onze richting. Wij hebben gezien, dat men in Nederland meer en meer naar de vrijheid verlangt. Dit heeft de Partij van de Arbeid geïnspireerd tot het uitgeven van een boek. In dit geval hebben zij veel geleerd van Goebbels, die de leuzen van zijn tegenstanders overnam, b.v. de beroemde V-actie. De Partij van de Arbeid heeft gemerkt, dat er in het Nederlandse volk een grote drang naar vrijheid heerst en heeft nu geprobeerd de leuze van vrijheid zijn tegenstander uit de hand te nemen. Zij heeft een boekje uitgegeven, waarvan de kleur van de omslag en de titel lijnrecht met elkander in strijd zijn. De kleur is rood van het socialisme en de titel is: De Weg naar de Vrijheid.

Het feit, dat de Partij van de Arbeid dit heeft gedaan, acht spreker zeer hoopgevend, omdat hieruit blijkt, dat men goed begrijpt, dat het grote verlangen in Nederland in het algemeen gericht is op meer vrijheid. Wij zullen echter duidelijk maken en tonen wat onze opvatting van vrijheid is en wij zullen de tegenstelling laten zien van wat in naam en wat in werkelijkheid vrijheid betekent. Dat is onze grote taak.

De V.V.D. bestaat nog maar vier jaar, maar wij hebben elkaar goed leren kennen. Wij hebben grote moeilijkheden doorgemaakt met name ten aanzien van het Indonesië-probleem; wij hebben echter daarover uitvoerig kunnen spreken, onze opinies tegenover elkaar kunnen plaatsen en zijn ondanks alles toch bij elkaar gebleven. Een partij, die onder dergelijke omstandigheden haar eenheid bewaart, kan naar sprekers overtuiging, ook met eengerust gevoel de verkiezingen ingaan. Hoewel wij met ons stelsel van evenredige vertegenwoordiging nooit een grote zetelwinst kunnen boeken, zal men aan de uitslag wel kunnen zien, welke kant het Nederlandse volk uit wil gaan. Dit is van ontzaglijke betekenis voor de Kabinetsformatie na de verkiezingen, omdat de verkiezingsuitslag een aanwijzing is, van wat er in het Nederlandse volk leeft. Daarom is het belangrijk, dat wij ons best doen om vooruit te gaan. Hieraan moeten wij nu reeds gaan werken, ieder in eigen kring. Wij moeten onze beginselen uitdragen en op deze wijze allen te zamen ons voorbereiden op de grote taak, die ons deze zomer wacht. Spreker ziet in de geest, waarin deze vergadering verlopen is, een aanwijzing, dat hoewel er uiteenlopende meningen geweest zijn, wij in naam en daad een liberale partij zijn, d.w.z. een vrije partij, waarin ieder eerlijk voor zijn mening kan uitkomen en waarin wij samen over de problemen kunnen spreken, een partij, waarin verscheidenheid heerst, maar dat geeft rijkdom. In deze verscheidenheid beleven wij toch altijd onze eenheid en daarom gaan wij straks de verkiezingen in als een eenheid in verscheidenheid en zullen wij er voor zorgdragen, dat ons niet verweten zal kunnen worden, dat wij de liberale

gedachte niet genoeg tot ons volk hebben laten doordringen. Men voelt aan alle kanten, dat de mensen meer oog krijgen voor de grote levenwekkende kracht, die er in het liberale beginsel is gelegen. Het socialisme wordt in het buitenland algemeen teruggedrongen. Laten wij daar ook in Nederland het onze toe bijdragen.

De voorzitter sluit de vergadering met een woord van dank aan allen voor de getrouwe opkomst en voor de wijze, waarop het werk voor de komende verkiezingen is verricht. Laat dit een voorbode zijn voor het grote werk, dat ons voor de a.s. verkiezingen wacht; wij zien elkaar in April bij de Algemene Vergadering weer terug.
